

mand mellem Godseierne og Bønderne, som vilde overtage sig at realisere Eiendommene; det vil kun være Tilfældet paa saadanne Steder, hvor Bøndergaardene kunne ventes meget snart folgte; at en Mand kan finde sin For tjerneste ved at kjøbe et samlet Bøndergods, for igjen at udstykke det; skal han sidde i længere Tid med en saadan Eiendom, hvorfra han i Reglen maa være længere fjernet, og hvor han sjelden i den Grad som Godseieren kan leve sig ind i det rette Forhold med Bønderne, saa vil den Fordeel, som han deraf kan drage, ikke være stor, og den vil være udsat for mange Chancer, saa at han sjeldent kan gjøre Regning paa saa stor Fordeel, som vil være nødvendig, for at friske ham til at overtage sig al den dermed forbundne Besvær. Jeg troer derfor, at Forholdene i Reglen ville stille sig saaledes, at Godsbestodderen vil afhænde Bøndergaardene til Fæsterne selv, naar disse ere istand til at tilvelebringe et til Gaardenes Værdi nogenlunde svarende billigt Vedertag, og at han kun i de sjeldnere Tilfælde, hvor navnlig den nuværende Fæster måtte være ude af Stand til at tilvelebringe et saadant Beløb, vil afvente Fæsteledighed. At man nu skulde nægte ham, i Tilfælde af Fæsteledighed, at sælge til Fremmede, det vilde have saa meget større Betænkkeligheder, som det kun vilde være til Fordeel for selve Besidderen, idet han jo vil have det i sin Magt, naar en Gaard bliver ledig, da strax at bortfæste den og stifte Indfæstningssummen i sin egen Lomme, og derpaa at sælge den til Fæsteren, og endvidere af Kjøbesummen at forbeholde sig den Andeel, der tilkommer Besidderen ved Salg til Fæsteren; han vil saaledes paa en dobbelt Maade erholde en Andeel af Kjøbesummen, uden at man paa nogen Maade vil kunne forbyde ham en saadan Fremgangsmaade, istedetfor at han dog vil komme til at tilsvare Lehnet den af Gaardene paany udbragte Sum med Afdrag af de bestemte Procenter, naar der uden videre gives ham Tilbælselse til ved Fæsteledighed at afhænde Gaarden til hvem han vil. Jeg kan saaledes, efter det Standpunkt, hvorfra jeg betragter Sagen, ikke andet end overhovedet slutte mig til det Forslag, som er gjort af det ærede Udvalg.

Indenrigsministeren: Den ærede

Rigsdagsmand for Sorø Amts 2den Valgkreds (Alberti) yttrede den Frygt, at man ved at gaae ind paa dette Lovudkast udsatte sig for at fordrive den Befolkning, som nu opholdt sig i visse Egne, at jage dem bort fra de Steder, hvor de være opvokse, og hvor han meente, at de ifølge de hidtilværende Forhold havde været nødsagede til at indtræde i Besiddelsen af de Eiendomme, de nu have, og at man saaledes ved denne Sag udsatte sig for at gjøre Skade og Fordærv iblandt Bøndestanden i de vedkommende Districter. Jeg troer, at han i saa Henseende befinder sig i en Bilsfarelse, thi, naar man vil bedømme dette, da maa man først see hen til Bøndestandens materielle Vilkaar, og dernæst til dens hele Udvikling; seer man hen til de materielle Vilkaar, da vil man, naar man sammenligner de Steder, hvor Selveiendom finder Sted, med Fæstegods, i Almindelighed finde, at Bøndestanden er fuldkommen saa stor i Selveierbesiddelserne; i ethvert Tilfælde vil man finde dette paa de Steder, hvor Bønderne ere blevne Selveiere under for dem heldige Coniuncturer, hvorimod jeg ikke nægter, at der har været Tilfælde under de store Bevægelser, som have fundet Sted i Eiendomspriserne i det sidste Aarhundrede, hvor Bønderne have kjøbt til for høie Priser, hvorved de altsaa have lidt Tab, og at Salget derfor undertiden er gaaet tilbage igjen, men, seer man hen til Fæstevæsenet i Almindelighed, da er det en Indretning, som ikke i Reglen og i Længden kan være til Bøndestandens pecuniaire Fordeel, men maa være til Godseiernes. Der gaaer en Hazardcharakter igjennem dette hele Forhold; Godseieren er, om man saa vil, at betragte som Banquiteren ved et Hazardspil; han raader over en Mængde enkelte Kort, over en Mængde enkelte Gaarde, og han kan taale alle de enkelte Tab, han maatte lide, men under en længere fortsat Periode vil Gevinsten være i hans Lomme. Det er Følgen af Fæstesystemet, og saaledes vil det gaae paa de Steder, hvor det har bestaaet; det har Bøndestanden følt, og, om den endog er velhavende under Fæstesystemet, thi det er den paa mange Steder, saa vil dog Formuen mere fordele sig hos Godseierne og mindre hos Bøndestanden. Der er derfor in-